

RAAP-NOTITIE 4630

Plangebied Koolveen/Stienkamp nabij het Mantingerveld

Gemeente Midden-Drenthe
Archeologisch vooronderzoek: een verkennend
booronderzoek

Archeologisch Adviesbureau

4000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Natuurmonumenten

Titel: Plangebied Koolveen/Stienkamp nabij het Mantingerveld, gemeente Midden-Drenthe; archeologisch vooronderzoek: een verkennend booronderzoek

Status: eindversie

Datum: 5 november 2013

Auteur: *drs. J.E.A. Jans*

Projectcode: MDKS

Bestandsnaam: NO4630_MDKS.doc

Projectleider: drs. J.E.A. Jans

Projectmedewerkers: K. Anderson & J. Pruijm

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 58828

Autorisatie: drs. J.Y. Huis in 't Veld

Bevoegde overheid: gemeente Midden-Drenthe

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2013

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een verkennend booronderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente Midden-Drenthe
- *onderzoekskader*: een vergunningsaanvraag
- *datum veldonderzoek*: 18 oktober 2013
- *locatie van het plangebied*:
 - *ligging*: het plangebied bevindt zich halverwege tussen Mantinge en Nieuw Balinge (figuur 1). Het betreft een perceel direct ten oosten van het fietspad tussen de weg Koolveen in het zuiden en de weg Stienkamp in het noorden. Ter plaatse van twee onderzoeksgebieden (figuur 2: 1 en 2) zijn bodemingrepen voorzien.
 - *plaats*: Mantinge
 - *gemeente*: Midden-Drenthe
 - *provincie*: Drenthe
 - *oppervlakte plangebied*: circa 3 ha
 - oppervlakte onderzoeksgebied 1*: circa 0,64
 - oppervlakte onderzoeksgebied 2*: circa 0,38
 - *kaartblad topografische kaart Nederland, schaal 1:25.000*: 17D
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 237.270 / 534.066
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummer*: niet van toepassing
- *ARCHIS-waarnemingsnummer*: niet van toepassing
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 58828
- *documentatie*: de documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode MDKS en binnen een termijn van twee jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

In twee onderzoeksgebieden in het plangebied zijn bodemingrepen gepland (zie § 2.2 voor een beschrijving) die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten. Ten behoeve van de vergunningsaanvraag is daarom op basis van de richtlijnen van de gemeente Midden-Drenthe (Marinelli & Tolsma, 2009) een verkennend booronderzoek uitgevoerd in de onderzoeksgebieden 1 en 2.

De doelstelling van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van de beide onderzoeksgebieden. Hiertoe is inzicht in de bodemopbouw en de gaafheid ervan van belang en dient te worden onderzocht of er archeologische resten aanwezig zijn.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
2. Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
3. Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
4. Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)			
Nieuwe tijd	B	1795	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat	1500	
	Vol	1250	
	Vroeg	Ottoons	1050
		Karolingisch	900
		Merovingisch laat	725
		Merovingisch vroeg	525
	Romeinse tijd	450	
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500	
	Jong B	16.000	
	Jong A	35.000	
	Midden	250.000	
	Oud		

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Voorgaand onderzoek

2.1 Plangebied Mantingerveld, natuurinrichtingsplan 'Koolveen'

Ten behoeve van het natuurinrichtingsplan 'Koolveen' heeft in 2009 een bureauonderzoek (Jans, 2009a) en een verkennend en karterend booronderzoek plaatsgevonden (Jans, 2009b). Onderhavig plangebied bevindt zich direct ten noorden van deelgebied 2 uit het onderzoek van 2009. De resultaten uit het bureauonderzoek uit 2009 zijn gebruikt om ook voor onderhavig plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Zij zullen hieronder kort worden herhaald.

Het plangebied bevindt zich op een hooggelegen dekzandrug (code 3K14). De bodem bestaat uit veldpodzolgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand (code Hn21). In de directe omgeving (binnen 300 m) van het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. In de bredere omgeving (binnen 2 km) zijn enkele vuurstenen artefacten uit de periode Laat Paleolithicum-Neolithicum aangetroffen. Tevens zijn aardewerkfragmenten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd gevonden. Uit historische kaarten blijkt dat het plangebied tot het begin van de 20e eeuw deel heeft uitgemaakt van een onontgonnen heidegebied. Vanaf het begin van de 20e eeuw is het plangebied in gebruik als landbouwgrond/weiland.

2.2 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: het plangebied is in gebruik als braakliggend grasland
- *toekomstig gebruik*: in het plangebied zal over een oppervlakte van circa 1 ha verdeeld over twee locaties (figuur 2: onderzoeksgebieden 1 en 2) de bouwvoor worden verwijderd met als doel het ontwikkelen van heischraal grasland.
- *consequentie voor de archeologie*: op basis van het bureauonderzoek en verkennend en karterend booronderzoek dat voor het gebied direct ten zuiden van het plangebied is uitgevoerd, is gebleken dat het archeologisch relevante niveau (top van het dekzand) zich dicht onder het maaiveld, direct onder de bouwvoor/verstoorde laag, bevindt. De verwachting is dat dit ook het geval zal zijn in onderhavig plangebied. De kans is daarom groot dat de top van het dekzand en eventueel aanwezige archeologische resten verstoord zullen worden door de geplande bodemingrepen.

2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- *archeologische verwachting*: volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Midden-Drenthe (Marinelli & Tolsma, 2009) ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting.
- *gespecificeerde archeologische verwachting*: op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied zich op een hooggelegen dekzandrug bevindt. De bodem bestaat uit veldpodzolgronden. Podzolbodems komen voor op goed ontwaterde locaties.

Dergelijke hoge en droge locaties werden in het verleden vaak als nederzettingslocaties gebruikt. Op deze plekken worden vaak kampementen uit de Steentijd aangetroffen. Ook in latere perioden waren podzolgronden geliefde locaties voor nederzettingen en akkers. Uit vondsten in de omgeving van het plangebied blijkt dat het gebied vanaf de Steentijd bewoond is geweest. In het plangebied kunnen archeologische resten uit de periode Steentijd t/m Nieuwe tijd voorkomen. Het archeologisch relevante niveau is de oorspronkelijke top van het dekzand. Aan de hooggelegen dekzandgronden is dan ook een hoge archeologische verwachting toegekend.

Omdat de top van het dekzand direct onder de bouwvoor ligt en het plangebied lange tijd in gebruik is geweest als landbouwgrond/weiland, wordt echter ook verwacht dat de top van het dekzand verstoord zal zijn door agrarische activiteiten zoals ploegen. Daarom is de archeologische verwachting voor het plangebied middelhoog in plaats van hoog.

- *archeologisch advies*: volgens de gemeentelijke archeologische advieskaart (Marinelli & Tolsma, 2009) moet in het plangebied in eerste instantie een verkennend booronderzoek plaatsvinden met een boordichtheid van zes boringen per ha.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: min of meer regelmatig verspreid over de onderzoeksgebieden 1 en 2
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor (diameter 2 cm)
- *totaal aantal boringen*: 6
- *minimaal geboorde diepte*: 0,5 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 0,8 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989).
De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlinten
- *Z-coördinaten boringen*: bepaald op basis van AHN2 (<http://ahn.geodan.nl/ahn/>)

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De laagopeenvolging is in beide onderzoeksgebieden hetzelfde en wordt van boven naar beneden beschreven (lithologisch) en geïnterpreteerd (lithogenetisch). De toplaag bestaat uit een 0,15 tot 0,4 m dikke bouwvoor (donkerbruingrijs, humeus, zwak siltig, matig fijn zand). Hieronder is in vrijwel alle boringen een 0,05 tot 0,25 m dikke, verstoorde laag aangetroffen (bruingrijs tot geel, humusarm tot matig humeus, zwak siltig, matig fijn zand met grijze, bruine en gele zandbrokken). Onder de verstoorde laag en in boring 6 direct onder de bouwvoor bevindt zich intact dekzand (geel tot donkergeel, zwak siltig, matig fijn zand). De top van het dekzand ligt op 0,2 tot 0,54 m -Mv (15,88 tot 16,51 m +NAP). In het dekzand is geen podzolbodem meer aanwezig. De bouwvoor/verstoorde laag ligt direct op de C-horizont. Op basis van de bodemkaart en de in de verstoorde laag aanwezige 'podzolbrokken' (grijze, bruine en gele zandbrokken) heeft het dekzand hier wel een podzolbodem gehad. De resultaten van het booronderzoek laten zien dat deze podzolbodem in de beide onderzoeksgebieden verstoord is tot in de C-horizont.

Archeologie

In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen ontbreken.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

1. *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*

De laagopeenvolging in de beide onderzoeksgebieden bestaat over het algemeen uit een bouwvoor op een verstoorde laag op dekzand (C-horizont). Het archeologisch relevante niveau is de oorspronkelijke top van het dekzand. Uit het booronderzoek blijkt dat de top van het dekzand is opgenomen in de bouwvoor en de verstoorde laag. Dit zal zijn veroorzaakt door de agrarische activiteiten die in de loop van de 20e en 21e eeuw in het plangebied hebben plaatsgevonden. De bodem is daardoor tot in de C-horizont verstoord. De oorspronkelijke top van het dekzand, en daarmee het archeologisch relevante niveau, is niet meer aanwezig.

2. *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*

Vanwege de afwezigheid van een intact archeologisch relevant niveau kan de archeologische verwachting voor de beide onderzoeksgebieden naar beneden worden bijgesteld naar een lage archeologische verwachting.

3. *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van een archeologische nederzetting in de onderzoeksgebieden 1 en 2.

4. *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*

Zie § 4.2.

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van het verkennend booronderzoek geven geen aanleiding om archeologische maatregelen (planaanpassing, vervolgonderzoek, etc.) aan te bevelen. Vanuit archeologisch oogpunt bestaat er geen bezwaar tegen het uitvoeren van de geplande bodemingrepen in de onderzoeksgebieden 1 en 2.

Wanneer bij de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, moet hiervan direct melding gemaakt worden bij de provinciaal archeoloog (de heer W.A.B. van der Sanden; 0592-365220 / 06-22662601, w.vandersanden@drenthe.nl).

Literatuur

- Jans, J.E.A.**, 2009a. Plangebied Mantingerveld, natuurinrichtingsplan 'Koolveen', gemeente Midden-Drenthe; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport 1927*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Jans, J.E.A.**, 2009b. Plangebied Mantingerveld, natuurinrichtingsplan 'Koolveen', gemeente Midden-Drenthe; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend en karterend booronderzoek). *RAAP-notitie 3242*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Marinelli, M.G. & J. Tolsma**, 2009. *Archeologische verwachtings- en beleidskaart buitengebied gemeente Midden-Drenthe*. Oranjewoud, Heerenveen.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

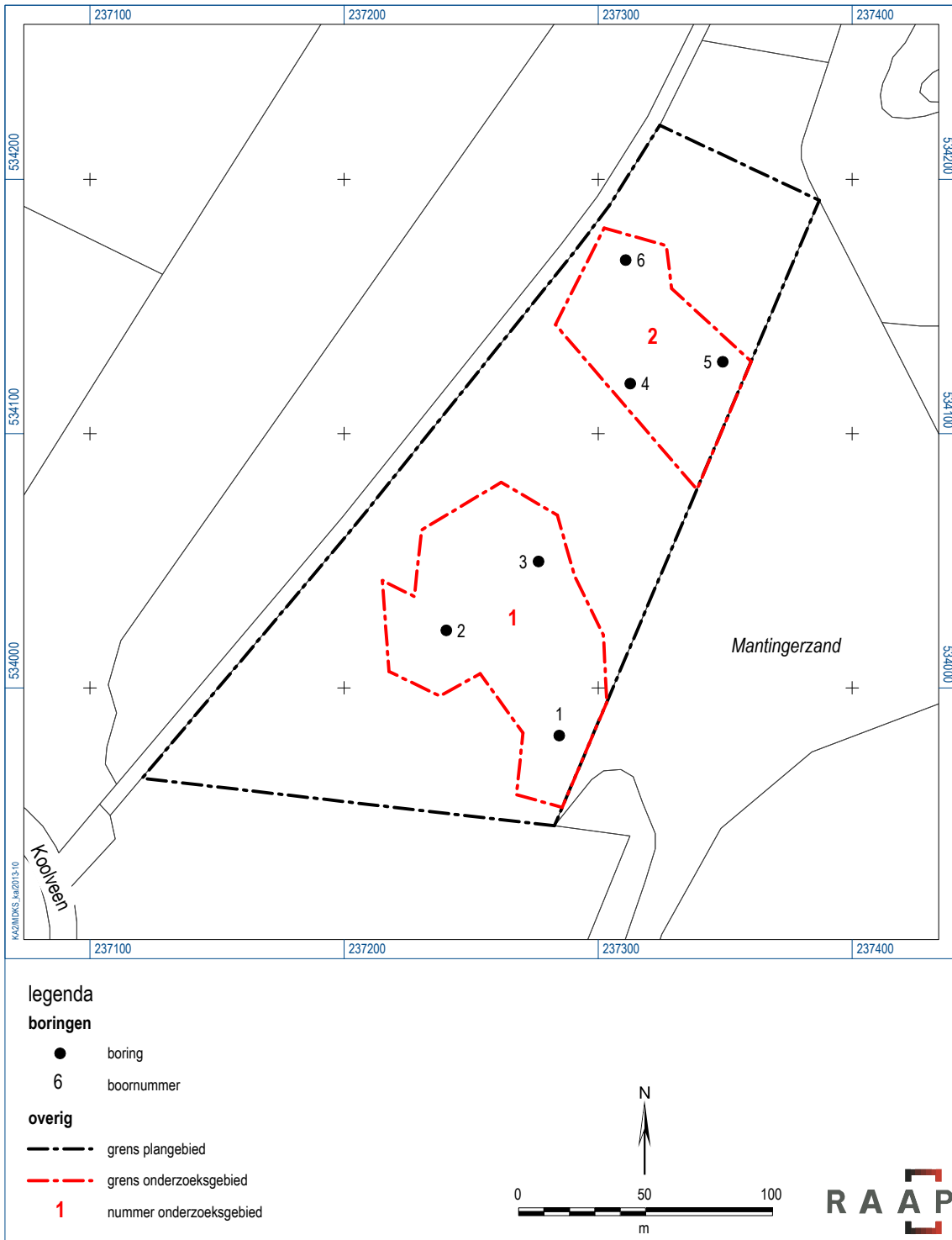
Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel).

Figuur 1. De ligging van het plangebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

boring: MDKS-1

beschrijver: JJ/JEP, datum: 18-10-2013, kaartblad: 17D, hoogte: 16,46, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Drenthe, gemeente: Midden-NDR, plaatsnaam: Mantinge, opdrachtgever: Natuurmonumenten, uitvoerder: RAAP Noord

boring: MDKS-2

beschrijver: JJ/JEP, datum: 18-10-2013, kaartblad: 17D, hoogte: 16,52, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Drenthe, gemeente: Midden-NDR, plaatsnaam: Mantinge, opdrachtgever: Natuurmonumenten, uitvoerder: RAAP Noord

boring: MDKS-3

beschrijver: JJ/JEP, datum: 18-10-2013, kaartblad: 17D, hoogte: 16,33, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Drenthe, gemeente: Midden-NDR, plaatsnaam: Mantinge, opdrachtgever: Natuurmonumenten, uitvoerder: RAAP Noord

boring: MDKS-4

beschrijver: JJ/JEP, datum: 18-10-2013, kaartblad: 17D, hoogte: 16,63, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Drenthe, gemeente: Midden-NDR, plaatsnaam: Mantinge, opdrachtgever: Natuurmonumenten, uitvoerder: RAAP Noord

boring: MDKS-5

beschrijver: JJ/JEP, datum: 18-10-2013, kaartblad: 17D, hoogte: 16,66, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Drenthe, gemeente: Midden-NDR, plaatsnaam: Mantinge, opdrachtgever: Natuurmonumenten, uitvoerder: RAAP Noord

boring: MDKS-6

beschrijver: JJ/JEP, datum: 18-10-2013, kaartblad: 17D, hoogte: 16,71, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Drenthe, gemeente: Midden-NDR, plaatsnaam: Mantinge, opdrachtgever: Natuurmonumenten, uitvoerder: RAAP Noord

